

RZECZOZNAWSTWO POLSKIEGO ZWIĄZKU INŻYNIERÓW I TECHNIKÓW BUDOWNICTWA - Z HISTORII RZECZOZNAWSTWA BUDOWLANEGO

Historia działalności stowarzyszeń technicznych w Polsce ma już prawie 200-letnią tradycję. Rozwój przemysłu, rosnąca liczba osób zajmujących się techniką wpływały na potrzebę integrowania się środowiska technicznego. W 1835 r. gen. Józef Bem założył w Paryżu Towarzystwo Politechniczne Polskie. W 1882 r. w Krakowie odbył się I Zjazd Techników Polskich, w którym uczestniczyli inżynierowie i technicy ze wszystkich zaborów.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. kraj musiał się zmierzyć z ogromnymi potrzebami związanymi z odbudową kraju. Wówczas zaczął się kształtować zawód inżyniera budowlanego, zalegalizowany w Prawie Budowlanym z 16 lutego 1928 r. Zaistniała też potrzeba utworzenia własnej organizacji zawodowej. Zjazd założycielski Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych odbył się w Warszawie w maju 1934 r. W czerwcu 1948 r. z połączenia PZIB i NOT utworzono Polski Związek Inżynierów i Techników Budownictwa, który jest kontynuatorem PZIB. Formalnie działalność rzeczoznawcza PZITB ma już 90-letnią tradycję. W gronie działaczy PZIB powołanego w 1934 r. byli bowiem również wybitni eksperci, których działalność rzeczoznawcza odegrała ważną rolę zarówno w budownictwie, jak i w budowaniu autorytetu stowarzyszenia.

Rzeczoznawstwo budowlane to najwyższy tytuł zawodowy w zakresie budownictwa, którego uzyskanie koronuje długi proces zdobywania wysokospecjalistycznej wiedzy inżyniera budownictwa.

W ostatnich czasach wzrosła rola rzeczoznawstwa budowlanego w gospodarce narodowej. Wynika to z dekapitalizacji budownictwa oraz ze wzrostu zakresu remontów, wzmocnień, a także modernizacji obiektów budowlanych. Zakres i wagę problemu rzeczoznawstwa w stanach zagrożonych ukazują wyniki analiz awarii i katastrof budowlanych, których opracowaniem zajmuje się od ponad 50 lat Instytut Techniki Budowlanej.

Specyficzną cechą pracy rzeczoznawcy budowlanego jest podejmowanie wiążących decyzji w warunkach niepewności i niepełnych informacji o przedmiocie decyzji.

Na przestrzeni lat zmieniały się wielokrotnie przepisy prawne regulujące status rzeczoznawcy budowlanego. Począwszy od Uchwały Rady Ministrów z 1961 r. i 1967 r. do Zarządzenia Nr 4 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 1974 r, w którym ustalono wykaz jednostek uprawnionych do wydawania ocen i opinii oraz zasady funkcjonowania rzeczoznawców budowlanych. W Zarządzeniu tym znajdował się zapis, iż odpowiednie wnioski o ustanowienie rzeczoznawcą wraz z dokumentami stwierdzającymi wymagane kwalifikacje należało składać, zależnie od specjalności, do komisji kwalifikacyjnych do spraw rzeczoznawstwa, działających przy następujących stowarzyszeniach:

1. Polskim Związku Inżynierów i Techników Budownictwa,
2. Stowarzyszeniu Inżynierów i Techników Przemysłu Materiałów Budowlanych,
3. Stowarzyszeniu Elektryków Polskich,
4. Polskim Zrzeszeniu Inżynierów i Techników Sanitarnych,
5. Stowarzyszeniu Architektów Polskich.

Minister Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych zatwierdzał przesłane wykazy rzeczoznawców stowarzyszeń naukowo-technicznych.

Z czasem funkcja rzeczoznawcy budowlanego nabierała coraz większego znaczenia, co spowodowało, iż zdecydowano nadać mu rangę ustawową. Ustalono, iż będzie to również samodzielna funkcja w budownictwie. Przedmiotowa regulacja znalazła się w ustawie z 24 października 1974 r. – Prawo budowlane art. 18 ust. 3 oraz w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z 20 lutego 1975 r. w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie. Potwierdzeniem wpisu na listę rzeczoznawców było odpowiednie zaświadczenie stwierdzające ustanowienie rzeczoznawcy budowlanego.

Kolejne regulacje prawne - ustawa z 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane [Dz.U. nr 8 poz.46] z późniejszymi zmianami aż do 2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 2351) – potwierdzały dotychczasowy status rzeczoznawcy budowlanego. Doprecyzowano jedynie, iż rzeczoznawca budowlany powinien posiadać odpowiednie uprawnienia budowlane (lecz bez określenia czy mają to być uprawnienia bez ograniczeń, czy też w ograniczonym zakresie). Wprowadzono także wymóg posiadania przez kandydata na rzeczoznawcę budowlanego co najmniej 5-cio letniej praktyki zawodowej oraz wprowadzono wymóg wykazania się dwiema opiniami wprowadzających rzeczoznawców budowlanych odpowiedniej specjalności oraz opinię właściwego stowarzyszenia zawodowego.

Istotne zmiany w regulacjach prawnych rzeczoznawstwa budowlanego nastąpiły w 2000 r., kiedy to na mocy ustawy o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa i urbanistów z 15 grudnia 2000 r. zlikwidowano kompetencję wojewodów do wydawania decyzji administracyjnych o przyznawaniu tytułów rzeczoznawcy budowlanego i przyznano je krajowym organom samorządu zawodowego architektów oraz inżynierów budownictwa, tj.:

 Krajowej Komisji Kwalifikacyjnej IA RP oraz

 Krajowej Komisji Kwalifikacyjnej PIIB.

Kolejne istotne zmiany regulujące działalność rzeczoznawców budowlanych zapisane zostały w ustawie z 9 maja 2014 r. o ułatwieniu dostępu do wykonywania niektórych zawodów (Dz.U z 2014 r. poz. 768. Z chwilą wejścia jej w życie, osoby pełniące funkcję rzeczoznawcy budowlanego nie wykonują już samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie, a regulacje prawne w zakresie rzeczoznawstwa przeniesiono całkowicie z ustawy Prawo budowlane do ustawy o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa.

Rzeczoznawstwo stowarzyszeniowe

W PZITB rzeczoznawstwo prowadzone jest formalnie od 1961 roku. Zrzeszający rzeczoznawców budowlanych Zespół Rzeczoznawców Budowlanych i Rada Zespołu zostały powołane 10 maja

1962 r. przez Zarząd Główny. Pierwszą Radę Zespołu stanowili: *prof. Ludomir Suwalski, Roman Wieloch, Bohdan Kurkowski, Zdzisław Oppman, prof. Roman Ciesielski, Janusz Medwadowski i Witold Świądrowski*. Ustanowiono wówczas Komisję Kwalifikacyjną Rzeczoznawców (jej pierwszym przewodniczącym był *Bronisław Kowalski*) oraz zatwierdzono tymczasowe regulaminy działalności. Powołano też Grupy Terenowe Zespołu Rzeczoznawców Budowlanych: nr 1 w Warszawie, nr 2 w Łodzi, nr 3 w Katowicach, nr 4 w Lublinie, nr 5 w Poznaniu, nr 6 w Białymstoku, nr 7 w Gliwicach, nr 8 w Bielsku-Białej, nr 9 w Krakowie, nr 10 w Bydgoszczy, a następnie (również w 1962 r.) nr 11 w Częstochowie, nr 12 w Szczecinie, nr 13 we Wrocławiu i nr 14 w Gdańsku [Runkiewicz L.]

Prawne regulacje dotyczące rzeczoznawstwa budowlanego w naszym kraju datują się na 1974 rok, kiedy to Minister Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych w Zarządzeniu nr 4 zamieścił wykaz jednostek uprawnionych do wydawania ocen i opinii oraz określił zasady ich funkcjonowania. Rzeczoznawstwo stało się jedną z możliwych form poświadczenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego kandydata w procesie ich uzyskiwania jak i jego późniejszej działalności w ramach działalności stowarzyszeniowej. Uporządkowanie spraw dotyczących specjalności rzeczoznawców nastąpiło dopiero w roku 1970, kiedy opublikowano odpowiednie zarządzenie przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki oraz zarządzenie Ministra budownictwa i PMB wprowadzające szczegółowy wykaz specjalności przyznawanych przez Zespół Rzeczoznawców Budowlanych PZITB. Aktualnie specjalności te są określane przez Komitet Rzeczoznawstwa Budowlanego PZITB.

Obecnie rzeczoznawcy są powoływani w różnych dziedzinach przez stowarzyszenia, na podstawie wewnętrznych wymogów (np. rzeczoznawca budowlany PZITB, rzeczoznawcy: SARP, PZITS, SITK i SEP itd.). Rzeczoznawcy ci są upoważnieni do działania i wykonywania czynności polegających na opracowywaniu opinii i ekspertyz technicznych w takim zakresie, w jakim działają Stowarzyszenia, a swoją działalność powinni jednak prowadzić w ramach stowarzyszenia nadającego ten tytuł.

W praktyce organizacje gospodarcze w PZITB takie jak: Okręgowe Grupy Rzeczoznawców PZITB (w kilku okręgach pod nazwą CUTOB) działały wiele lat prawie we wszystkich oddziałach wojewódzkich PZITB. Skupiały one ponad 5000 rzeczoznawców budowlanych wykonujących rocznie ponad 12 000 ekspertyz, ocen i opinii technicznych.

W innych stowarzyszeniach naukowo-technicznych w sferze budownictwa działało ponad 2000 rzeczoznawców i specjalistów. Niestety, nasze (PZITB-owskie) rzeczoznawstwo nie zostało usankcjonowane w przepisach prawa budowlanego po 1994 roku. Pozostaje jednak ważną statutową działalnością Związku (zapisaną w kolejnych statutach, w tym również; w aktualnym statucie z 2019 r.).

Od 2005 r. nazwa Komitetu Rzeczoznawstwa Budowlanego PZITB została rozszerzona i obecnie brzmi: Komitet Rzeczoznawstwa Budowlanego i Specjalizacji Zawodowej PZITB. Obecnie tytuły rzeczoznawców budowlanych PZITB nadaje Zarząd Główny na wniosek Komitetu Rzeczoznawstwa Budowlanego i Specjalizacji Zawodowej PZITB, który od kilku kadencji pracował pod przewodnictwem prof. Leonarda Runkiewicza, a od 2020 r. dra inż. Wojciecha Bilińskiego.

Tytuł Rzeczoznawcy Budowlanego PZITB lub Specjalisty Budowlanego PZITB nadawany jest członkom Związku przez ZG PZITB, na podstawie indywidualnego wniosku kandydata, który został pozytywnie zaopiniowany przez Oddziałową Komisję ds. Rzeczoznawstwa Budowlanego, a

następnie pozytywnie zweryfikowany dwoma niezależnymi opiniami wykonanymi przez Członków Komitetu. Tytuł jest elementem wewnętrznej, związkowej oceny wiedzy i doświadczenia indywidualnych członków Związku, pracujących w obszarze budownictwa.

Rzecznicy i Specjaliści Budowlani PZITB działają w strukturach organizacyjnych PZITB, na podstawie Statutu PZITB, gdzie w §10 pkt.6 zapisano, że wśród istotnych celów realizowanych przez PZITB jest: „działalność w zakresie rzeczoznawstwa budowlanego”.

Zasady ustanawiania rzeczoznawców i specjalistów budowlanych PZITB

O nadanie tytułu Rzecznicy lub Specjalisty Budowlanego PZITB może ubiegać się członek Związku, z co najmniej 5-letnim stażem członkowskim w PZITB, który:

- a) posiada obywatelstwo polskie,
- b) korzysta w pełni z praw publicznych,
- c) posiada dyplom wyższej szkoły technicznej o profilu budowlanym, na kierunku: budownictwo, inżynieria lądowa dla tytułu Rzecznicy Budowlanego lub świadectwo średniej szkoły technicznej o profilu budowlanym na kierunku budownictwa dla tytułu Specjalisty Budowlanego,
- d) posiada uprawnienia budowlane bez ograniczeń do projektowania lub/i do kierowania robotami budowlanymi, upoważniające do pełnienia samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie, wydanych na podstawie odpowiednich przepisów,
- e) posiada co najmniej 7 lat praktyki zawodowej po uzyskaniu uprawnień budowlanych w danej, wnioskowanej przez kandydata, specjalności rzeczoznawczej dla tytułu Rzecznicy Budowlanego PZITB lub do tytułu Specjalisty Budowlanego PZITB,
- f) posiada znaczące osiągnięcia w działalności zawodowej, jako autor opinii, ocen lub asystent rzeczoznawcy budowlanego, a także jako projektant, kierownik robót budowlanych lub inspektor nadzoru budowlanego,
- g) w przypadku specjalności nr 11 – „Ekonomika, ceny, kosztorysowanie”, mogą ubiegać się również technicy budowlani legitymujący się co najmniej 10-letnią ukierunkowaną praktyką zawodową, a ponadto ukończonymi kursami doszkalającymi i znacznymi osiągnięciami zawodowymi w wymienionej specjalności.

Aktualnie kandydaci na Rzeczników budowlanych lub Specjalistów Budowlanego PZITB mogą ubiegać się o nadanie takich uprawnień w zakresie następujących specjalności przedstawionych w tabeli 1.

Tablica 1. Zakresy specjalności w obszarze działania Rzecznawcy lub Specjalisty Budowlanego PZITB

Numer specjalności	Zakres specjalności rzeczoznawczej i specjalistycznej	Rzecznawca budowlany PZITB	Specjalista budowlany PZITB
1	Technologie i materiały budowlane – właściwości i stosowanie	X	X
2	Budownictwo ogólne		
2.1	Konstrukcje i ustroje budowlane	X	
2.2	Roboty ogólnobudowlane i wykończeniowe	X	X
3	Konstrukcje betonowe		
3.1	Konstrukcje w budownictwie kubaturowym	X	
3.2	Konstrukcje inżynierskie	X	
4	Konstrukcje metalowe		
4.1	Konstrukcje w budownictwie kubaturowym	X	
4.2	Konstrukcje inżynierskie	X	
5	Konstrukcje drewniane		
5.1	Konstrukcje w budownictwie kubaturowym	X	
5.2	Konstrukcje inżynierskie	X	
6	Geotechnika i fundamentowanie		
6.1	Badania podłoża – wytyczne posadowienia budowli	X	X
6.2	Fundamentowanie specjalne: pale, studnie, kesony, grodzie, wibroflotacja i inne.	X	
7	Posadowienia i zabezpieczenia obiektów budowlanych na terenach działań górniczych.	X	
8	Obiekty budowlane i konstrukcje poddane obciążeniom dynamicznym.	X	
9	Izolowanie i zabezpieczenia obiektów budowlanych		
9.1	Izolacje wodochronne	X	X
9.2	Izolacje termiczne	X	X
9.3	Zabezpieczanie przeciw korozji	X	X
9.4	Zabezpieczanie obiektów budowlanych przeciw czynnikom biologicznym	X	X
9.5	Akustyka budowlana, izolowanie i zabezpieczanie od hałasu i drgań	X	X
10	Organizacja i ocena procesu inwestycyjnego	X	X
11	Ekonomia, ceny, kosztorysowanie	X	X
12	Ochrona przeciwpożarowa elementów i obiektów budowlanych	X	X
13	Ekologia obiektów budowlanych	X	X
14	Budownictwo zabytkowe	X	X
Specjalności konstrukcyjne punkty: 2.1, 3, 4, 5, 6.2, 7, 8, 12, 14.			

Dbając o wysoki poziom wykonywanych opracowań technicznych przez rzeczoznawców i specjalistów budowlanych w ramach stowarzyszenia PZITB wprowadzono zalecenia w zakresie wymagań kto i jakie opracowania może wykonywać. Zalecenia te zamieszczono w tabeli 2.

Tab. 2. Zakres opracowań technicznych i wymagania dotyczące osób je wykonujących

Nazwa opracowania technicznego	Zakres opracowania technicznego	Wymagania dotyczące wykonawcy opracowania
Opinia	ocena zagrożeń i stanu elementów, konstrukcji lub całego obiektu	uprawnienia budowlane lub specjalistyczne
Ocena	ocena stanu bez podania przyczyn	uprawnienia budowlane lub specjalistyczne
Orzeczenie	ocena stanu z określeniem przyczyn	uprawnienia budowlane lub specjalistyczne
Ekspertyza	ocena stanu z określeniem przyczyn i środków zaradczych	rzecznawca budowlany

Istotnym elementem działalności rzeczoznawców i specjalistów budowlanych PZITB jest zapewnienie wysokiego poziomu i standardu wykonywanych w ramach stowarzyszenia opracowań technicznych. Służą temu opracowane przez nasz związek zasady doskonalenia zawodowego. Niezbędne również przy przedłużaniu ważności legitymacji tytułu Rzecznawców lub Specjalistów Budowlanych PZITB. Rzecznawcy lub Specjaliści Budowlani PZITB mają obowiązek, o którym mowa w Statucie PZITB, podnosić swoje kwalifikacje zawodowe przez:

1. udział, jako słuchacze lub wykładowcy, w doskonaleniu zawodowym organizowanym przez PZITB;
2. udział, jako słuchacze lub wykładowcy, w e-learningowym doskonaleniu zawodowym organizowanym przez PZITB;
3. udział, jako słuchacze lub wykładowcy, w doskonaleniu zawodowym organizowanym przez inne instytucje;
4. udział, jako słuchacze lub autorzy referatu, w konferencjach naukowo-technicznych;
5. prenumeratę czasopism naukowych lub technicznych;
6. publikowanie artykułów, w szczególności w czasopismach naukowych lub technicznych;
7. inne formy doskonalenia zawodowego zaakceptowane przez ZG PZITB.

PZITB organizuje wiele szkoleń i konferencji mających podnosić kwalifikacje zawodowe inżynierów.

Najważniejsze konferencje naukowo-techniczne to:

- Konferencja Warsztat Pracy Rzecznawcy Budowlanego organizowana przez Oddział PZITB w Kielcach, Wydział Budownictwa i Architektury Politechniki Świętokrzyskiej, Instytut Techniki Budowlanej.
- Konferencja Warsztat Pracy Projektanta Konstrukcji organizowana przemiennie przez Oddziały PZITB w Krakowie, Katowicach, Gliwicach i Bielsko-Białą.
- Konferencja Awaryjne Budowlane organizowana przez Oddział PZITB w Szczecinie i Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska.

Aktualne wyzwania rzeczoznawstwa PZITB

Z obserwacji i analizy gospodarki narodowej należy stwierdzić, że w budownictwie mamy do czynienia z jego dekapitalizacją oraz wyraźnym zwiększeniem potrzeb wykonywania remontów, wzmocnień i modernizacji obiektów budowlanych, stosowania nowoczesnych technik i technologii budowlanych opartych na badaniach naukowych, a także innowacyjnych rozwiązaniach. Obserwuje się także, że w ostatnich latach względna procentowa liczba zagrożeń, awarii i katastrof budowlanych zwiększa się w procesach eksploatacyjnych, a zmniejsza się w projektowaniu oraz nieznacznie w wykonawstwie.

Obecnie często ciężar podjęcia decyzji w zakresie techniki i ekonomiki budowlanej należy do sfery rzeczoznawstwa. Wielokrotnie decyzje rzeczoznawców pociągają za sobą ogromne koszty. Dlatego powinny być opracowywane, weryfikowane i akceptowane przez odpowiednie zespoły uznanych fachowców i specjalistów o najwyższych kwalifikacjach.

Przykładami bardzo trudnych oraz kosztownych ocen i decyzji eksperckich w ostatnim czasie są m.in.:

- zmiany fundamentów pod eksploatowanymi obiektami budowlanymi;
- zmiany istniejących układów konstrukcyjnych budowli;
- zwiększanie nośności elementów oraz sztywności obiektów budowlanych;
- polepszanie właściwości akustycznych, energooszczędnych i przeciwpożarowych całych obiektów;
- zmniejszanie wpływu drgań na budynki i ludzi w nich przebywających;
- renowacje i wzmocnianie kominów, zbiorników na ciecze, silosów na materiały sypkie, konstrukcji hal przemysłowych, chłodni, estakad, fundamentów pod maszyny itp.;
- głębokie posadowienia w gęstej zabudowie miejskiej;
- nadbudowy i rozbudowy obiektów budowlanych;
- modernizacje i renowacje budynków zabytkowych [6].

Autorzy powyższego referatu:

mgr inż. Stefan Szałkowski, dr inż. Kazimierz Konieczny, dr inż. Stanisław Plechawski

Literatura

- [1] Dziewiński R. Umocowanie prawne rzeczoznawcy budowlanego – stan obecny i postulaty. XI Konferencja naukowo-techniczna: Problemy Rzeczoznawstwa Budowlanego, ITB, Warszawa Miedzeszyn, 14-16 kwietnia 2010.
- [2] Kubica J.: Podstawy metodyczne rzeczoznawstwa budowlanego, CUTOB – PZITB, Warszawa – Wrocław, 1987 r.
- [3] Płachecki M., Smarż J.: Status rzeczoznawcy budowlanego w obowiązującym stanie prawnym, XV Konferencja Naukowo–Techniczna „Problemy rzeczoznawstwa budowlanego”, ITB, Warszawa – Miedzeszyn, 2018 r.
- [4] Regulamin Krajowej Komisji Kwalifikacyjnej Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa, Warszawa, 17-20 czerwca 2020 r.
- [5] Runkiewicz L., Nowe zasady ustanawiania i działania Rzeczoznawców i Specjalistów

Budowlanych PZITB, Przegląd budowlany nr 9/2019, Warszawa.

[6] Runkiewicz L.(pod red.): Diagnostyka obiektów budowlanych. Zasady wykonywania ekspertyz, Wydawnictwo Naukowe PWN S.A., Warszawa 2020.

[7] Statut Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa z dnia 4 października 2019 roku

[8] Ustawa z 15 grudnia 2000 roku o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa i urbanistów, Dz.U. z 2023 roku, poz.551.

[9] Ustawa Prawo budowlane (tekst jednolity) z 10 marca 2023 (Dz.U. poz. 682).

[10] Uchwała nr 44/2018 Zarządu Głównego PZITB z dnia 20 marca 2018 roku w sprawie przyjęcia zmian w regulaminie Komitetu Rzeczoznawstwa Budowlanego i Specjalizacji Zawodowej PZITB oraz Statusu Rzeczoznawcy i Specjalisty Budowlanego PZITB.